

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen m. fl. love. (Undervisningspligtens udvidelse m. v.).

Lovforslaget (nr. 106) findes i tillæg A. sp. 1827, fremsættelsen i tiden sp. 2621).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Knud Nielson: Fremsættelsen af det foreliggende lovforslag om undervisningspligtens udvidelse til 8 år fra i år og til 9 år fra 1973-74 er i nøje overensstemmelse med den folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser, der blev vedtaget den 30. maj 1969 med tilslutning fra samtlige partier i folketinget.

Den senere tids debat med til dels meget heftige angreb især fra lærerkredse, men også fulgt op fra politisk hold, på forslaget om nu som planlagt at iværksætte udvidelsen af undervisningspligten kan forekomme noget besynderlig på denne baggrund af politisk enighed.

Det er blevet hævdet, at reformen af de grundlæggende skoleuddannelser som skitseret i 9 punkts programmet skulle være en helhed, hvis forskellige elementer måtte gennemføres samtidig. Det må dog vist siges at være et til lejligheden opfundet samtidighedsprincip. Sandheden er jo den, at det hele tiden har været tanken, at 9 punkts programmet skulle gennemføres over en årrække. Starten blev gjort med skolestyrelsesloven af 9. februar 1970 og den udbygning af specialundervisningen, der blev sikret ved ændringen af folkeskoleloven i maj 1970, og nu fortsættes der med undervisningspligtens udvidelse. Ingen forventer naturligvis, at denne udvidelse vil være problemfri. Hvis vi skulle vente, til alle problemer på forhånd var løst, ville undervisningspligten næppe blive udvidet i dette århundrede, men problemerne vil med alle berørte parters loyale medvirken kunne klares uden større vanskeligheder.

Et af de problemer, der oftest peges på i den offentlige debat, er den såkaldte skoletræthed hos visse elever og de dermed eventuelt forbundne disciplinære vanskeligheder. Dette forhold var en medvirkende årsag til, at der i 9 punkts programmets punkt 8 blev indføjet et afsnit, hvori det hedder:

„Der bør endvidere være mulighed for at afbryde skolegangen efter det 7. skoleår for at prøve erhvervsarbejde eller anden udviklende beskæftigelse, idet den 9-årige undervisningspligt således opfyldes over en 10-årig periode.“

Nu kan man for det første nok sætte et meget stort spørgsmålstegn ved, om der findes noget erhvervsarbejde, der kan betragtes som en udviklende beskæftigelse for en 14-årig. For det andet er der meget på risikoen for, at et sådant pauseår fører til en forhatet placering i erhvervslivet, og for det tredje er det rimeligt at antage, at mange 14—15-årige vil vise en udstrakt utilbøjelighed til at genoptage skolegangen og vende tilbage til måske sparsomt udmålte lommepege efter et år i relativ velstand. Af disse grunde finder jeg det rigtigt, at lovforslaget ikke indeholder nogen mulighed for et pauseår. I stedet er der åbnet mulighed for at opfylde undervisningspligten ved at deltage i kursus på efterskole, ungdomsskole eller husholdningsskole, selv om undervisningen på sådanne skoler med hensyn til indhold ikke svarer til folkeskolens undervisning.

Derudover er der i lovforslaget indbygget den sikkerhedsventil, at skolekommissionen efter anmodning fra forældrene og efter udtalelser fra skolenævnet kan tillade, at en elev efter 8. skoleår helt eller delvis opfylder undervisningspligten ved at deltage i erhvervsmæssig uddannelse, når særlige grunde taler for, at det er til elevens bedste. Under samme forudsætning får undervisningsministeren en generel bemyndigelse til efter 8. skoleår at fritage en elev for undervisningspligten.

Når man sammenholder disse bestemmelser med den forbedring, der dels er sket, dels skal ske i skolernes muligheder for at hjælpe elever med adfærdsproblemer og psykiske afvigelser gennem udbygning af observationsundervisningen og den skolepsykologiske rådgivning, må det nødvendige grundlag for undervisningspligtens udvidelse siges at være tilvejebragt.

En enkelt kritisk bemærkning vil være på sin plads i forbindelse med observationsundervisningen. Her har man et begreb, der hedder observationsklinikker. Det lyder vældig fornemt, men samtidig stinker ordet af æter, hvide fliser, skalpeller og knive, og

[Knud Nielsen.]

det virker både uforståeligt og afskrækkende på såvel børn som forældre. Hvad er da en observationsklinik? Ifølge vejledningen om folkeskolens specialundervisning af elever med adfærdsproblemer og psykiske lidelser ligger der i begrebet observationsklinik simpelt hen det, at enkelte af skolens elever undervises af en observationslærer i et andet lokale på skolen end deres kammerater, men således at de i øvrigt betragtes som hørende til deres almindelige klasse. Så enkelt er det. Uanset om observationsklinik er en indarbejdet fagterm, som også benyttes i de øvrige nordiske lande, må jeg bede om, at man i hvert fald til brug over for forældre og elever finder et acceptabelt dansk ord uden skrækassociationer.

Den smiddiggørelse, der nu vil blive gennemført med hensyn til skolegangens påbegyndelse, må hilses velkommen. Undervisningspligten vil herefter indtræde den 1. august i det kalenderår, hvori barnet fylder 7 år, men hvis der er enighed mellem skolemyndigheder og forældre, kan skolegangen påbegynde et år før eller et år senere alt efter barnets modenhed.

Det synes også rimeligt, at der som et incitament for kommunerne til at ansætte pædagoger med særlig uddannelse inden for det socialpædagogiske område ved de selvstændige specialskoler og specialkostskoler for børn med adfærdsproblemer og psykiske lidelser stilles forslag om, at der ydes samme statstilskud til disse medarbejderen lønninger som til lærernes. Der vil jo desværre både på dette felt, og når det gælder bemanningen af de skolepsykologiske kontorer, gå en årrække, før behovet for kvalificeret personale er dækket.

Med hensyn til optagelse i realafdelingen, der nu ser ud til at synge på sit sidste vers, idet der ikke kan forventes oprettet 1. realklasser i 1973, har ministeriet valgt at følge læseplansudvalgets forslag om, at det i år overlades til forældrene i samråd med eleven og skolen at træffe endelig beslutning om optagelse. Det synes at være et meget fornuftigt skridt, der her tages på falderebet, forudsat at den nødvendige rådgivning fra skolens side finder sted.

I det hele taget synes fornuften at skulle præge realafdelingens sidste år, og det er jo kun glædeligt. I 1969 blev der åbnet mulig-

hed for forsøg med fællesundervisning af realafdelingens og 8.-10. klassernes elever, men i praksis indskrænkede forsøgene sig i første omgang for de egentlige eksamensfags vedkommende til samlæsning i dansk og orienteringsfag i 8. og 9. skoleår. Senere opnåede enkelte skoler godkendelse af fortsat samlæsning i 10. skoleår i dansk og orienteringsfag, og nu får samtlige skoler, der hidtil har gennemført samlæsning i 8. og 9. skoleår i dansk og orienteringsfag, mulighed for at fortsætte hermed i 10. skoleår.

Jeg kan på mit partis vegne anbefale lovforslaget, og jeg håber, at det vil få samme politiske opbakning som folketingsbeslutningen af 30. maj 1969, der indeholdt opfordringen til at fremsætte dette lovforslag.

Flemming Jensen: Det er jo et lovforslag, der kommer sent, men det vil nu ikke hindre, at det kommer til at skabe debat og allerede har skabt megen debat, selv om selve det, at man principielt ønsker en udvidelse af undervisningspligten, ikke kan komme bag på så forfærdelig mange mennesker. På sin vis er det jo en simpel konsekvens af folketingets principbeslutning eller, for at være moderne, en følgelovgivning.

Jeg vil forfærdelig gerne sige noget pænt til ministeren — det er sådan en vane, jeg vil forsøge at lægge mig til — og derfor finder jeg det rimeligt at holde mig til nogle principper, al den stund der ikke er ret meget i det principielle, der kan adskille ministerens standpunkt fra det standpunkt, vi har i det konservative folkeparti.

I vort partis program, som er fortræffelig læsning, siger vi netop herom, at i det nu gældende undervisningssystem undervises de svagest udrustede gennemgående i et for kort åremål. Uddannelsespligten må i løbet af 1970'erne udvides til 12 år, heraf mindst 9 år i folkeskolen, og samtidig fjører vi til, at vi er tilhængere af enhedsskolen. Vi fjører yderligere til, at vi vil have integreret uddannelserne, vi peger på tilvalgssystemet og på, at lærerne må aflastes for ikke-pædagogisk arbejde.

Når det er sagt, vil man forstå, at selve princippet om den udvidede undervisningspligt ikke kan skille os. Jeg er klar over, at det er helt klart afgrænsede forslag, vi skal behandle her, om end de er led i en større helhed, men mon ikke det alligevel vil være

[Flemming Jensen.]

rigtigt at pege på noget af det sidste, jeg nævnte fra vort program, det om lærernes aflastning for ikke-pædagogisk arbejde?

Vi ved alle, at den stærkeste kritik, som rejses mod dette forslag, er, at det kommer på et meget uheldigt tidspunkt, et tidspunkt, hvor lærermangelen så at sige kulminerer. Over for mig er det oplyst — og ministeren kan forhåbentlig bekræfte det — at seminarierne i 1972 tager afsked med ca. 1.000 elever, medens afgangsholdet allerede det følgende år er tredoblet, altså på ca. 3.000. Det er baggrunden for den stærke og på mange områder, synes jeg, saglige kritik, som er rejst mod dette forslag, og det kunne måske give anledning til, at vi i udvalget tog spørgsmålet om pædagogernes arbejde som administratorer op til behandling.

Uden for Danmarks grænser er der jo lande, som har forstået f. eks. at skille den pædagogiske skoleleders arbejde ud fra det kontorchefsarbejde, som alt for mange pædagoger bruger alt for mange timer til.

Det konservative folkeparti kan altså ikke være modstander af en udvidelse af undervisningspligten. Vi vil endog, når forholdene er dertil, gerne gå videre. Men der er ting, vi må have drøftet mere og langt mere indgående. Ungdomsskolens placering er en af dem. Ungdomsskolerådet har lige udgivet et skrift herom. Desuden er der sammenhængen folkeskole-faguddannelse og hele tilvalgsordningen, som vi principielt er tilhængere af, men hvis indhold vel må drøftes. De berømte Glådsaxeundersøgelser tyder ikke umiddelbart på, at man nu har fundet de vises sten. Jeg tror, at hele denne problematik må undersøges, og vi må kigge igennem, hvilket indhold vi egentlig vil forsyne denne skole med. Det var måske en idé at gå videre med forskellige forsøg, ja, måske bruge det næste år hertil.

I den forbindelse savner jeg også en virkelig debat, igangsat af skolenavn og forelæreforeninger, om, hvorvidt det tidspunkt, ministeren har valgt, nu er det rigtige. Hvis vi foretager en udsættelse på blot ét år, får vi tid både til debatten os imellem her og den langt mere vigtige debat i skoleinteresserede kredse.

Så vil man kunne hævde — og det har den socialdemokratiske ordfører naturligvis også gjort — at vi ikke fortsat kan udsætte

undervisningspligten. Det kan vi ikke, men der står jo ikke skrevet nogen steder, at vi skal vælge det tidspunkt, som er det vanskeligste af alle. Man har før her i folketinget, i 1958, gennemført skolereformer, hvor forudsætningerne efter min opfattelse ikke var til stede. Det mener jeg ikke skal gentages. Jeg har nævnt, at netop nu er vore lærerressourcer de mindst tænkelige, og jeg har nævnt, at allerede om et år skulle tilgangen efter de oplysninger, jeg har, være tredoblet.

I bemærkningerne peger man på behovet for observationsklasser og -skoler. Jeg vil gerne vide, hvor langt man rent faktisk er her. Man nævner, at der skal ansættes 200 socialpædagoger. Jeg vil gerne vide, om de kan skaffes. Man nævner socialrådgivere og kliniske psykologer. Det er vistnok også lidt af en mangelvare, ja, jeg skal ikke engang sige „vistnok“, for i forbindelse med omtalen af de økonomiske forhold hedder det i bemærkningerne, at som følge af mangelen på kvalificeret personale inden for det omtalte område kan det ikke forventes, at lønudgifterne vil slå fuldt igennem før om 4-5 år. Ja men dermed har man selv erkendt, at tiden ikke er inde. Vi skulle nemlig vente 4-5 år. Det konservative folkeparti ønsker ikke at vente. Men alle de advarsler, der er kommet, og alt det, ministeren selv har oplyst, gør, at vi er skeptiske over for de øjeblikkelige muligheder.

Ministeren foreslår, at forældrene allerede i år skal afgøre, om deres børn skal i 1. real. Hvorfor dog det? Realskolen synger på sit allersidste vers, og jeg beder ministeren om at drage omsorg for, at tonen så ikke bliver falsk. Så længe vi har realskolen, er den en enhed, og jeg er enig med Danmarks Lærerforening, som henstiller, at optagelse i realafdelingen foregår efter de hidtidige kriterier. Man peger på, at en af årsagerne til ønsket er, at det er for sent at få en effektiv rådgivning etableret. Hertil kan også nævnes, hvad Danmarks Realskoleforening har sagt på sit hovedbestyrelsesmøde. Man adværer også, idet man peger på, at realskolen, som den er bygget op i dag, og det er jo det, vi taler om, er en helhed. Der kan ikke løsriives noget her.

Den mere fleksible mulighed for skolegang og skolegangsstart osv. skal jeg ikke kommentere her, ej heller den udvidede

[Flemming Jensen.]

samlæsningsordning; men jeg ser med glæde hen til en uddybning i udvalget ved en drøftelse af disse ting. Det er meget væsentligt at lovgive for skolen, og på grund af samfundets hastige udvikling må det måske også ske oftere end før. Men vi må ikke glemme, at der hver eneste dag foregår en justering af arbejdet i selve skolen.

Hvis jeg skal konkludere om dette forslag, må jeg sige, at vi med interesse vil høre, hvad ministeren har at sige til de mange protester, der er kommet ind, hvorledes ministeren vil løse spørgsmålet om lærermangelen og mangelen på psykologer; der vil øges yderligere, hvis vi forøger undervisningspligten nu, hvorledes ministeren vil motivere, at ændringer af optagelsen til 1. real skal foregå netop nu uden hensyntagen til, at skolereformen er en helhed.

Der er i det konservative folkeparti en vis skepsis over for dette lovforslag, ikke dets principper, men dets tidspunkt, og vi ser meget gerne snart en debat om hele skolen; den kan ikke begrænses til folkeskolen. Når vi er færdige, skulle resultatet gerne være, at den danske skole kendte de vilkår, under hvilke den skal virke nogle år frem. Det er, hvis jeg må indskyde den bemærkning, som om der er kredse, der har været mere interesseret i drøftelsen af såkaldt diskriminerende læreboøger end i at skabe arbejdsro. Det er, som om man har glemt, at skolen med eller uden ny lovgivning ikke er statisk. Der sker faktisk noget hver eneste dag takket være interesserede forældre og lærere.

Holger Hansen: Hovedsagen i det foreliggende lovforslag er undervisningspligtens forlængelse til 8 år med virkning fra august i år og til 9 år med virkning fra august 1973. Jeg vil gerne med det samme sige til undervisningsministeren, at venstre finder, at undervisningspligtens udvidelse hører nøje sammen med andre vigtige dele af reformtankerne, som de fik udtryk i folketingsbeslutningen om de grundlæggende skoleuddannelser. Dernæst finder venstre, at forudsætningen for en udvidelse af undervisningspligten er, at vi får en anden og mere inspirerende skole, end vi har i dag.

Må jeg minde ministeren om den stærke debat, der var om hele denne sag. Ministeren var jo ikke dengang medlem af folketin-

get, men jeg er overbevist om, at ministeren kender den debat, der dengang stod på, ikke bare her i salen, men også ude i landet. Ministeren har altså vurderet, at han kunne tage denne omstridte enkelthed, som for mange har været en meget væsentlig enkelthed; ud af sin sammenhæng med reformen af de grundlæggende skoleuddannelser og søge den lovfæstet isoleret. Det sker på trods af de advarsler, der lyder såvel fra lærerside som fra politisk hold. Man var allerede i gang med at forberede næste års skema i skolerne, men nu vil ministeren bringe ændringer ind; vel at mærke ændringer, som, hvis de blot skal have en nogenlunde nødtørftig behandling her i folketinget, ikke når at blive færdigbehandlet før henimod sommeren. Ministeren må vide, at netop reformen med dens tilvalgsideer osv., som ministeren nu ønsker udsat, hvilket jeg ikke skal bebrejde ham, gjorde det muligt at samle et så stort flertal i denne sal, som tilfældet blev.

Jeg beder ministern overtænke denne situation endnu en gang. Jeg kan ikke forstå, hvorfor ministeren for ét år ønsker at gøre indkøringen af en ny skoleform vanskelig. Venstre står naturligvis ved beslutningen af 1969, men tiden har vist, at det ikke har været muligt at gøre forarbejdet til denne reform færdigt. Lad os da erkende det og vente, til helheden kan gennemføres.

Hermed har jeg klargjort venstres syn på tidspunktet for ikrafttræden af undervisningspligtens forlængelse. Må jeg dertil føje nogle bemærkninger, som jeg har fundet anledning til ved at læse Politikken, hvor den tidligere undervisningsminister, Helge Larsen, i går havde nogle bemærkninger, som undervisningsministeren i dag besvarer. Jeg skal ikke læse det hele op, men klare mig med det sidste.

Ministeren siger:

„Det, folketinget nu skal tage stilling til, er, om vi på baggrund af den del af skolereformen, som allerede er gennemført i sammenhæng med de socialpædagogiske forbedringer, som jeg har stillet forslag om, og i forventning om de undervisningsmæssige nydannelser, der skal komme, nu vil realisere planen om at udvide undervisningspligten til det åremål, som alle erkender må være det minimale, — og så kommer det — „eller om vi fortsat

[Hølgør Hansen.]

vil holde 3.000-4.000 elever årligt uden for uddannelsessystemet med stadig forøget risiko for, at de ender som sociale tabere.“

Jeg fristes til — og jeg kan ikke stå for fristelsen — at spørge undervisningsministeren: finder han virkelig, at det er en debat-form at indføre i dette spørgsmål? Det beder jeg ministeren kommentere. Der er ingen, der efter mit skøn holdes uden for nogen undervisning i folkeskolen i dette land. Der er nogle, der holder sig udenfor eller af forældre holdes udenfor. Den debat skal jeg ikke tage op, den har vi gjort færdig én gang; men jeg advarer ministeren imod en dialektik, som får det til at se ud, som om der er nogle, der vil holde nogle væk fra en undervisning. Det er ikke rigtigt. Det kunne til nød være rigtigt, hvis ministeren havde tænkt på andre sager, som for ham er aktuelle. Jeg tænker her på Odensesagen om børneforsorgssemnariatet, for der er dér tale om, at vi ved beslutninger her holder nogle væk fra en uddannelse. Det er der ikke tale om i spørgsmålet om tilslutningen til 8. eller 9. skoleår.

Der er imidlertid mange ting i dette lovforslag, som venstre gerne går ind i en forhandling om. Vi tror, det er rigtigt at smidiggøre reglerne om børnenes indgang i folkeskolen. Som jeg før har sagt om denne sag ved tidligere behandlinger her i salen, tror jeg, at smidiggørelsen nedad er det, forældrene sætter størst pris på, og efter mit skøn er denne indstilling hos forældrene rigtig og forståelig. Jeg tror, vi må regne med et forældrepres for at få børnene tidligere i skole. Dette pres lader det sig næppe gøre at stritte imod, så det skal nok vise sig, at gennemsnitsalderen sænkes, og det gør efter min og venstres opfattelse heller ikke noget. Om de foreslåede regler så i deres udformning stiller forældrene stort anderledes end i dag, er nok tvivlsomt, bortset fra at undervisningspligten nu indtræder tidligere for 5/12 af børnene, så vidt jeg har kunnet læse mig til det, nemlig for de børn, der er født i månederne august-december.

Vi kan i venstre godkende, at der nu bliver statsrefusion for det pædagogiske personale knyttet til den skolepsykologiske rådgivning. Jeg vil her gerne rejse spørgsmålet om, hvilken følge dette vil have for børnehaver og fritidshjem. Vi trækker nu igen på

den samme gruppe, som da vi gennemførte muligheden for børnehaveklasser. Jeg fraråder ikke dette, men er nok lidt bekymret ved de følger, det vil have for andre grupper, først og fremmest det, vi kan kalde den socialpædagogiske børnehaver.

Ministeren har ganske set bort fra folketingsbeslutningens punkt om pauseåret. Det må vi høre nærmere om i udvalget. Der er næppe tvivl om, at mange her i folketinget fandt og finder denne idé tiltrækkende og også pædagogisk ønskelig, men ministeren har her blot forkastet beslutningens ord. Hvorfor? Jeg har naturligvis læst bemærkningerne til lovforslaget, men det kan dog vel ikke være meningen, at vi skal nøjes hermed. Vi må nok i udvalget forsøge at komme ind i en nærmere analyse af, hvad der er årsagen til, at ministeren har undladt at tage dette punkt op, som udtrykkelig var beskrevet i folketingsbeslutningen af 1969.

I forslagens bestemmelser om, hvor eleven kan opfylde de sidste år af undervisningspligten, er opregnet en række eksempler. Der gives ministeren bemyndigelse til at bestemme, hvilke regler der skal overholdes, for at en bestemt skole eller et bestemt kursus skal kunne anses for tilstrækkeligt til at opfylde undervisningspligten. Dette forekommer mig at være noget gådefuldt, men det kan vi jo søge opklaret under udvalgsarbejdet.

Et synspunkt mangler venstre i forslaget: det at sikre eleverne en reel valgmulighed. Den findes formelt i forslaget, det erkender jeg og er tilfreds med, men den bør også være der reelt. Vi vil i venstre arbejde for, at valgmuligheden også bliver økonomisk reel, således at eleven økonomisk stilles frit over for valget af skole. Vi tænker med andre ord på tilbuddet om efterskoler osv., som i nogle kommuner indtil nu blot har været en skueret, idet man har sagt: ja vel, vi har opfyldt vores forpligtelser til at indføre 8. og 9. klasses undervisning, men ellers ikke gjort noget. Det skal ikke blot være en skueret, men skal i fremtiden, og når vi forlænger undervisningspligten, være et realistisk tilbud. Det skal bestemte ikke være gratis; der skal nok betales noget, fordi forældrene sparer ved, at barnet får kost og logi uden for hjemmet.

Overgangsbestemmelserne i § 6 i forslaget er venstre meget skeptisk over for. Det er en

[Holger Hansen.]

ordning, som, så vidt jeg forstår, kun skal gælde i 1 år, indtil reformen kommer, og jeg vil gerne ligesom tidligere ordførere spørge: er det dog rimeligt? Der er intet forberedt hertil. Det forekommer mig, at ministeren også her forfølger nogle politiske mål, som ikke absolut har med fornuftige skoleregler at gøre.

Endelig kan jeg ikke tilbageholde en bemærkning om, at det er lidt besynderligt, at vi skal erfare i kommunerne først, hvad ministeren har tænkt sig folketinget skal gennemføre pr. 1. april. Ministeren underretter de kommunale myndigheder om, at det er hans hensigt at ændre loven således, at der kommer andre vilkår ved optagelse til 1. real, end der tidligere har været, og det sker før vi får det forelagt i folketinget.

Dette er jo en førstebehandling, hvor vi skal tage principiel stilling til forslaget. Venstre afviser ikke en forhandling om oplægget, men finder, ministeren bør søge folkeskolereformen gennemført samtidig med dette forslag. Vi vil naturligvis respektere det, hvis ministeren finder at måtte vente endnu nogle uger med fremsættelsen af reformforslaget; men venstre kan ikke tiltræde, at bestemmelser om undervisningspligtens forlængelse skrives fra den helhed, som ministeren har trukket dem ud fra. Det vil give hele reformen en forkert start og stille skolen i en unødigt vanskelig situation.

Jeg kan love en grundig, men ikke nogen velvillig behandling af dette lovforslag.

Samuelson: Når man tænker på den hektiske debat, der foregik i midten af 1960erne om undervisningspligtens udvidelse, og som på en vis måde kulminerede under valgkampen i 1966, da det var et stående emne på hvert eneste vælgermøde, må man sige, at vi på mange måder er kommet ind i mere smult vande siden.

Allerede i 1967 tog daværende undervisningsminister K. B. Andersen en del af brodden af den videre debat, da han på skoleinspektørernes årsmøde erklærede, at undervisningspligtens udvidelse var nøje kædet sammen med en indre reform af skolen. Alligevel opstod der stor politisk debat, da daværende undervisningsminister Helge

Larsen i 1969 fremsatte sit forslag til folketingsbeslutning om en reform af de grundlæggende skoleuddannelser. I lang tid så det ud til, at det skulle blive et stærkt uenigt folketing, der skulle vedtage loven ved anden behandling, et folketing, hvor flere folketingsgrupper var splittet på spørgsmålet. Det lykkedes alligevel at få et enigt folketing til at stå bag, idet der blot var 8 medlemmer, der undlod at stemme for forslaget.

Årsagen hertil var en forsikring om samtidighed mellem undervisningspligtens udvidelse og den egentlige strukturreform. Denne samtidighed er altså ikke opfundet i disse dage, som hr. Knud Nielsen påstår. Ikke alene det, men også et løfte om større samarbejde mellem skole og hjem, således som det blev muliggjort ved skoletilsynsloven af 1970 og en række socialpolitiske foranstaltninger, gjorde, at man var ved at få ro. Der var hermed lagt et godt grundlag for en skolereform, som skulle have mulighed for at vinde forståelse i brede kredse af befolkningen, en reform, som ikke skulle give anledning til så megen kritik og diskussion, som loven fra 1958 havde gjort. Det har da også vist sig, at efter at læseplanudvalgets notat kom i sommer, har mange skolenævn, forældreforeninger og ikke mindst foreningen „Skole og Samfund“ taget handsken op, idet man har ført diskussioner en lang række steder. Det har været diskussioner, som har været meget frugtbare, og som har givet udtryk for stor enighed om det, man skulle nå.

Der er altså tilsyneladende bred enighed om reformen. Så er der blot det, at i 9 punkts programmet fastslås det, at undervisningspligten skal udvides fra starten af skoleåret 1972-73. Det har undervisningsministeren følt sig forpligtet af, og det er forståeligt. Han har imidlertid ikke haft den fornødne tid til at fremsætte det egentlige strukturreformforslag nu, og derfor må man formode, at samtidigheden går tabt.

Jeg vil i denne forbindelse gerne spørge undervisningsministeren, hvor langt man er nået i forberedelserne med strukturreformforslaget, og hvornår vi kan forvente det fremsat i tinget.

Dernæst vil jeg spørge undervisningsministeren om årsagen til, at man har trukket pauseåret ud. Jeg mener, at dette pauseår er

[Samuelson.]

af meget, meget stor betydning; det er noget, som vil kunne lette overgangen ganske betydeligt.

Jeg vil også gerne spørge undervisningsministeren: hvis vi får gennemført denne udvidelse af undervisningspligten nu, vil ministeren så eventuelt være rede til at åbne mulighed for vidtgående dispensation? Og skal denne dispensationsmulighed ikke forvaltes af skolenævnene? Jeg tror, det ville være meget vigtigt, om man gav skolenævnene dette stykke arbejde. Skolenævnene kender de lokale forhold. Vi har netop i disse dage en debat om skolenævnene, som nogle påstår ikke har så forfærdelig meget at bestille. Det kan jeg ikke være enig i, og her mener jeg der er en oplagt opgave for de lokale skolenævn.

I forbindelse med forslaget om udvidelse af undervisningspligten har man i lovforslaget indføjet en række andre forslag, som mit parti ser med stor velvilje på. Jeg skal nævne smidiggørelse af optagelsesbetingelserne til 1. klasse. Vi kan blive helt enige om, at det tidligere har været alt for stift. Vi kan også tilslutte os den øgede rådgivning, som er så nødvendig, og de andre socialpædagogiske foranstaltninger. Der er allerede en del steder i landet forsøg med sammenholdte klasser i 8. og 9. klasse, og vi finder det helt logisk, at man efter lovforslaget også skal have mulighed for at sammenholde dem i 10. klasse.

Men vi mener, at folkeskolelovens § 21 er for stiv, idet man stadig må fastholde realniveau i alle fag, hvis man søger gymnasiet. Jeg vil gerne spørge undervisningsministeren, om han vil være villig til at smidiggøre dette, så meget mere som man må forvente, at endnu flere skoler og endnu flere kommuner vil køre forsøgsordninger efter sommerferien. Skal vi have tilvalgsskole, skal den være gennemført, og så må der være en smidiggørelse, så elever i 9. klasse ikke når op på mellem 32 og 34 timer om ugen.

Det, som kan gøre én betænkelig ved udvidelse af undervisningspligten efter sommerferien, er den meget korte tid til at gennemføre loven og dermed den ikke ret store mulighed for at sætte socialpædagogiske foranstaltninger, som f. eks. heldagsskoler i gang. Er der noget, kommunalbestyrelser

ikke ser med blide øjne på, er det ansøgninger om efterbevillinger i en tid, hvor de fleste kommuner kører med meget stramme budgetter — ikke fordi man skal male fanden på væggen efter Kommunernes Landsforenings oplæg til debat, men det er simpelt hen ud over det økonomiske også et spørgsmål om at skaffe de kvalificerede kræfter. Vi ved, at lærerproduktionen i år er meget lille, og at også de andre pædagoger og psykologer er en mangelvare.

Nu kan man så hævde, at hvis man altid ventede, til alt var forberedt, ville man aldrig få nogen reformer. Det er rigtigt, men lad mig her understrege, at vi nu har en enestående chance for at føre en virkelig omfattende skolereform igennem, hvis vi ikke presser for hårdt på, en reform, som både forældre og lærere ser frem til, og som eleverne antagelig og forhåbentlig vil blive glade for. Derfor må vor endelige stilling til lovforslaget være afhængig af udvalgsarbejdet og den diskussion, der kommer dér, samt af ministerens oplysninger om, hvor langt man er nået med den egentlige strukturreform.

Maigaard: Ministerens forslag består, så vidt jeg kan se, af 6 elementer, og dem vil jeg godt kommentere.

Vi kan tilslutte os den foreslåede udvidelse af undervisningspligten. Vi støtter forslaget om, at valget mellem 1. real og 8. klasse bliver forældrenes valg. Vi er enige i tankerne om smidigere regler for skolestart, og vi vil gerne være med til den i øvrigt alt for beskedne udvidelse af samlæsningsordningen. Vi efterlyser imidlertid argumenter for, at 9 års skolepligt ikke kan gennemføres på 10 år, som ministeren har foreslået, og vi er mere end skeptiske over for udvidelsen af støtteforanstaltninger til børn, der, som det hedder, er adfærdsvanskelige og har psykiske afvigelser.

Om det sidste vil jeg godt sige et par ting. Det er uden for al tvivl, at der er et vist behov for støtte til børn, som er det, man i dag kalder samspilsramte. Det er også uden for diskussion, at mange kommuner er bagefter med indsats på dette område. Men alligevel kan vi f. eks. i forstadskommuner se, at så mange børn skal til skolepsykolog, eller hvad det nu bliver, at vi efterhånden må stille spørgsmålet, om dette „tilsyneladende

[Maigaard.]

unormale“ ikke er ved at blive det, vi kan kalde „tilsyneladende normalt“. Ikke mindst når jeg ser tallene for, hvor mange børn der f. eks. i de 7 første år besøger skolepsykologerne, vil jeg gerne rejse spørgsmålet: hjælper denne særindsats? Er det ikke skolemiljøet, der skal laves om, snarere end støtteindsatsen, der skal udbygges? Vi skal i alt fald, for så vidt dette punkt angår, overtale, hvis vi skal være med.

Man vil så kunne fremhæve, at skolemiljøet ændres af den reform, der er omtalt i 9 punkts programmet og forberedt af læseplanudvalget. Men de linjer, som udstikkes i læseplanudvalgets notat, er så moderat-konservative, at de kun har en beskedent reformeffekt i den tungeste ende af vort skolevæsen. Derfor mener jeg, at problemet om samtidighed, som nogle gør til den store sag i dag, delvis er et skinproblem. Der vil ikke være overvældende megen forskel på den skole, som man laver nu ved at udvide undervisningspligten, og den skole, som man kan bygge op efter de retningslinjer, læseplanudvalget har stukket ud. Det vil stort set være det samme.

Derfor mener jeg, at den ordning, som ministeren nu foreslår, ikke, som der står i forslaget, skal løbe til 1973, til den egentlige skolereform er gennemført, men skal løbe til 1974, altså i 2 år. Der kan gives mange gode grunde for dette standpunkt.

For det første får vi mulighed for at forme principbeslutningen om 12 års uddannelsespligt, som er omtalt i regeringens tiltrædelseserklæring, før retningslinjerne for den 9 års undervisningspligt udstikkes, og det synes jeg må være den rigtige takt at gøre det i.

For det andet får vi mulighed for at få et alternativt notat frem, som kan indgå i debatten om fremtidens skole ved siden af embedsmændenes og fagforeningsfolkernes støvede notat. Jeg efterlyser derfor et sådant alternativ fra ministerens side.

For det tredje og vigtigste: vi får mulighed for at lade forældrene være med, når

fremtidens skole skal formes. Der er mange af dette tings medlemmer, der har talt sig hæse om samarbejde mellem skole og hjem og om forældreindflydelse. Men, hvis man mener noget med det, er det nu, forældrene skal ind i billedet, nu, da vi former den skole, som i mange, mange år frem vil være den, børnene skal gå i.

Jeg synes i alt fald, det er spændende at se, at samfundet, staten, for øjeblikket har taget et ansvar, også et økonomisk ansvar, for en bred folkelig debat. Jeg tænker på den markedsdiskussion, som foregår for øjeblikket. Hvad enten man er tilhænger eller modstander, må man vel være enig i, at det er meget spændende at følge denne brede interesse og denne stærke diskussion ud over landet.

Jeg vil foreslå undervisningsministeren at følge den nydannelse op, at samfundet har taget ansvaret for en bred folkelig debat, for det første ved at skabe et alternativ i debatten ved et andet notat ved siden af det, der foreligger fra embedsmænd og fagforeningsfolkene, for det andet ved at informere forældrene om de synspunkter, der er lagt op — jeg kunne i og for sig godt tænke mig, at man som indledning til en diskussion om skolespørgsmål sendte en tryksag til samtlige husstande, sådan at folk var med og kendte til sagen — og for det tredje og vigtigste ved at give os tid til en debat, som f. eks. kunne arrangeres i samarbejde med „Skole og Samfund“.

Af disse grunde er jeg tilhænger af en yderligere udsættelse. Hvis vi mener noget med demokrati, og hvis vi mener noget med forældreindflydelse, kan vi ikke hurtigt og professionelt køre en såkaldt folkeskolereform igennem. Vi må tage os tid til debat med forældrene først og fremmest.

Skulle undervisningsministeren være åben over for tanken om en sådan udsættelse til 1974 af den egentlige ændring af folkeskolen, betyder det, at de midlertidige foranstaltninger, som man har talt om i forbindelse med denne ændring, får større betydning, fordi de ikke skal gælde i ét, men i to

[Maigaard.]

år. Dér er vi i klemme, fordi vi har alt for kort tid, hvis vores arbejde skal passes ind i skolevæsenernes arbejde, og fordi udvalgsarbejdet, hvis det skal leve op til et rimeligt krav fra kommunernes side, må foregå i al hast.

De ekstraordinære foranstaltninger, som skal med ved udvidelse af undervisningspligten, får som sagt særlig betydning, hvis de skal gælde i 2 år. I den forbindelse vil jeg sige, at jeg synes, der i Danmarks Lærerforenings henvendelse var mange ting, som var værd at overveje, selv om jeg ikke er enig med Danmarks Lærerforening i alt.

Dernæst vil jeg sige, at det er helt åbenbart, at alle gode kræfter må samles om at standse de tendenser, som er kommet frem i cirkulæret fra Kommunernes Landsforening i december om højere klassekvotienter. Det beskedne fremskridt, som cirkulæret antyder, ville blive mere end vejret op i reaktionær retning, hvis cirkulæret blev retningsgivende. Jeg synes nemlig, at bortset fra al den megen snak, vi fører om struktur og målsætning, og hvad ved jeg, er vi jo alle sammen klar over, at et spørgsmål som klassekvotienten har langt, langt større betydning for livet i skolerne og for undervisningen end meget af det, vi laver fra lovgivningsmagts side. Derfor synes jeg, det er meget afgørende, når vi snakker midlertidige foranstaltninger, at den nævnte tendens standses, for ellers vil Kommunernes Landsforenings udspil til kommunerne selvfølgelig blive modtaget af budgetklemte kommunalfolk med kyshånd; sådan fungerer disse ting jo. Vi overvejer i socialistisk folkeparti et lovforslag om en sænkning af maksimumsgrænserne for klassekvotienterne, således at loftet for klassekvotienter kommer ned i nærheden af det, det reelt er i dag.

Vi har også selv forskellige tanker om, hvordan man kunne indføre nogle midlertidige foranstaltninger i forbindelse med undervisningspligtens udvidelse. Vi kan drøfte dem i udvalget, men jeg vil godt pege på, for at give et par ideer til debat, at bestemmelserne om samlæsning — en af gevinsterne ved notatet er jo, at der er et samlet forløb i alt fald for en del af timerne vedkommende op til 9. klasse — burde tages væk fra folkeskolens forsøgsråd og afgøres ude i skolevæsenene. En anden ting, jeg vil

pege på om end med nogen tøven, er, at det obligatoriske timetal for de større børn kan sænkes, så det bliver en pædagogisk gevinst. Det er ikke givet, det vil blive det, men det kan gøres.

Robert Pedersen: Jeg vil gerne have lov til i forbindelse med dette lovforslags behandling at stille et principielt spørgsmål til undervisningsministeren, som i fremsættelsen siger, at det, man sigter imod, er et stadig tættere samarbejde mellem forældre, lærere og elever.

Vi har i Herning efter undervisningsministerens besøg den 17. januar haft en debat om hele skolens problematik, og jeg er mere og mere kommet til den bestemte opfattelse, at selv om der er sket voldsomme fremskridt i den danske skole, som vi ikke kan vurdere højt nok, er vi i gang med at kvæle de pædagogiske medarbejders arbejdslyst med mange betænkninger og forordninger, der kommer dels fra Frederiksholms Kanal, dels fra lokale skoledirektører. Derfor vil jeg gerne vide, om undervisningsministeren med denne og kommende love ligesom vil give lidt mere plads til det, jeg ville kalde det private, pædagogiske initiativ.

Herved vil man nå to ting: for det første vil alle lærere få større arbejdslyst gennem større frihed, hvilket undervisningsministeren fra sin tid som højskoleforstander ved er en af baggrundene for folkehøjskolernes succes, og for det andet ville forældreinteressen for skolerne blive større, hvis det kunne nytte at møde op og kritisere de virkelige ansvarlige. I dag bliver der alt for ofte henvist til et eller andet ministerielt cirkulære. På ét punkt kan vi lære noget af USA, hvor man virkelig har udbygget den organisation, der hedder forældrenes og lærernes organisation; dér ved forældrene, at når de møder op ved forældremøder, kan det, de siger, blive taget til efterretning derved, at der er lagt et betydeligt større ansvar over på den enkelte skoleleder.

Jeg tror slet ikke, man kan give så megen frihed til folkeskolen, som de frie skoler har fået. Men jeg kunne ønske mig, at man gik et lille skridt i retning af decentralisering af skolesystemet, således at ansvaret lå i den enkelte skole, hvilket ville have de konsekvenser, jeg har nævnt.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Jeg vil gerne først takke hr. Knud Nielsen og hr. Maigaard, og jeg forstod også hr. Flemming Jensen, for i hvert fald en principiel tilslutning til det foreliggende lovforslag.

Jeg vil starte med særlig til hr. Flemming Jensen, hr. Holger Hansen og hr. Samuelson at gøre nogle bemærkninger om betragtningerne om den nødvendige samtidighed imellem undervisningspligtens udvidelse og det, man har kaldt den egentlige strukturreform.

Jeg vil gerne sige som min opfattelse, at 9 punkts beslutningen ikke efter sit indhold forudsætter, at de enkelte punkter skal gennemføres samtidig; flere af punkterne er da også allerede gennemført helt eller delvis, som jeg tror hr. Knud Nielsen var inde på. Det gælder således med hensyn til punkt 7, hvor man med den nye skolestyrelseslov i 1970 har skabt rammerne for et udvidet samarbejde mellem hjem og skole, det gælder med hensyn til punkt 5, hvor man med ændringen af folkeskoleloven i 1970 tilvejebragte grundlaget for den i dette punkt omhandlede udbygning af specialundervisningen, og det gælder med hensyn til punkt 6, for så vidt angår udbygningen af observationsundervisningen, hvorom der netop nu administrativt er fastsat nye bestemmelser. Ved nærværende lovforslag opfyldes punkterne 8 og 9 samt punkt 6, for så vidt angår udbygningen af den skolepsykologiske rådgivning.

Det har i øvrigt heller ikke været forudsat, at alle 9 punkts programmets punkter skulle gennemføres samtidig, hvilket også fremgår af, at det kun er udvidelsen af undervisningspligten, der er tidsfæstet i 9 punkts programmet. Dette blev desuden meget tydeligt fremhævet i bemærkningerne til det af den tidligere regering i 1970 fremsatte forslag om ændringer i folkeskoleloven, hvor det dels var anført, at lovforslag om udvidelse af undervisningspligten ville blive fremsat så betids, at udvidelsen kunne gennemføres til de i folketingsbeslutningen fastsatte terminer, som var i overensstemmelse med terminerne i det forslag, som blev fremsat, dels at forslag om revision af skolens fagkreds m. m. tidligst kunne ventes forelagt folkettinget i 1972. Det vil sige, at i 1970 regnede den tidligere regering ikke med

denne samtidighed, men påpegede, at man tidligst kunne forvente den egentlige strukturreform i 1973. Men naturligvis er det vigtigste den reelle begrundelse, at man af hensyn til de forholdsvise få børn, som det efterhånden drejer sig om, og som er dem, der har størst risiko for at tabe derved, ikke bør udsætte udvidelsen af undervisningspligten længere.

Jeg er meget enig i de betragtninger, som hr. Knud Nielsen fremførte om udtrykket observationsklinik. Det er ikke heldigt; det er alt for drastisk i forhold til sagens reelle indhold. Men det er også rigtigt, som hr. Knud Nielsen nævnte, at vanskeligheden ved at få det afskaffet skyldes, at det rent faktisk er indarbejdet i den faglige terminologi, og at det derudover i meget høj grad er en fælles nordisk betegnelse. Yderligere har vanskelighederne bestået i, at det har været svært at finde noget andet fællesudtryk, fordi der bruges så mange forskellige udtryk rundt omkring. Jeg tror, jeg er enig med hr. Knud Nielsen, når jeg siger, at det håber jeg også man vil blive ved med.

Til hr. Flemming Jensen skal jeg særlig sige, at det er rigtigt, at forslaget kommer sent. Det skyldes bl. a., at ministeriet har ønsket at have bestemmelserne om de socialpædagogiske støtteforanstaltninger med i samme forbindelse.

Med hensyn til sammenhængen, som hr. Flemming Jensen særlig fremhævede, imellem dette forslag og lærermangelen vil jeg gerne henvise hr. Flemming Jensen til bemærkningerne til lovforslaget under punkt G, hvoraf det fremgår, at klassekvotienten i 8. klasserne ligger på ca. 18,6 og i 9. klasserne på 16,2. Når man så betænker, at det, en udvidelse af undervisningspligten drejer sig om, er, at der i gennemsnit kommer ca. 1 elev mere ind i hver 8. klasse, er det ikke helt indlysende, at der er så kraftig en sammenhæng, som jeg mener hr. Flemming Jensen forsøgte at anskueliggøre i sit oplæg.

Både hr. Flemming Jensen og hr. Holger Hansen gjorde nogle bemærkninger om mangelen på kvalificeret personale, både socialpædagogisk personale, kliniske psykologer osv. Det må erkendes, som det også er gjort i bemærkningerne, og jeg skal kun yderligere sige om det, at jeg er taknemlig for, at hr. Flemming Jensen ikke var indstil-

[Undervisningsministeren.]
 let på at vente i 4-5 år eller mere, indtil personalemangelen var klarert, med en udvidelse af undervisningspligten.

Jeg var i og for sig også meget tilfreds med hr. Flemming Jensens afsluttende bemærkninger. Men jeg syntes ikke rigtig han i fuldt omfang drog konsekvensen af dem. Hr. Flemming Jensen fremhævede meget stærkt, at skolen ikke var noget statisk, at der foregik noget i skolen hver evig eneste dag, og det er jeg enig med hr. Flemming Jensen i. En skolereform er en kontinuerlig proces. Det tror jeg også vi skal indstille os på at den fortsat må være, og der sker daglig forbedringer i skolen. Men derfor har jeg også en lille smule svært ved at forstå, at folkeskolen ikke nu skulle være rustet til at optage i gennemsnit 1 elev mere pr. 8. klasse.

Jeg er i så henseende ked af, at hr. Flemming Jensen ikke kan stille sig lige så positivt, som fru Ellen Strange Petersen gjorde det i en udtalelse til Kristeligt Dagblad den 28. januar 1972, hvor fru Ellen Strange Petersen sagde:

„Jeg og flertallet af den konservative gruppe er ivrige for en udvidelse af undervisningspligten, og vi mener ikke, at den nødvendigvis bør følge selv skolereformen.“

Jeg har endvidere lidt svært ved at forstå hr. Flemming Jensens betragtninger, når man ser på, hvordan det forholder sig med undervisningspligten i andre lande, som vi naturligt kan sammenligne os med. Ser vi bort fra Grækenland og Portugal, har alle disse andre lande en undervisningspligt, der er længere end her i landet. Jeg forstår altså ikke helt den tankegang, at den danske folkeskole skulle være så ilde rustet til at optage i gennemsnit 1 elev mere pr. 8. klasse, at man ikke skulle kunne præstere en undervisningspligt på niveau med lande, som jeg mener det er rimeligt at vi sammenligner os med.

Hr. Holger Hansen ankede over det udtryk, at 3.000-4.000 elever holdtes uden for en fortsat skolegang ud over det 7. skoleår. Jeg kan ikke se, at der er nogen grund til at anholde dette udtryk. De holdes udenfor af økonomiske årsager, af miljøbestemte årsager, fordi der er for få positive tilskyndelser

under opvæksten, og hvad man ellers kan nævne i den forbindelse.

Både hr. Holger Hansen, hr. Samuelsen og hr. Maigaard ønskede, forstod jeg, i udvalget nærmere at drøfte, hvorfor man havde undladt at indføre det i 9 punkts programmet nævnte pauseår. Jeg har ikke umiddelbart yderligere kommentarer til dette spørgsmål end dem, der er fremsat i bemærkningerne til lovforslaget. Jeg tror, det kan blive overordentlig vanskeligt, hvis et ungt menneske går ud af 7. klasse og vænner sig til en indtjening på et bestemt niveau, at få den pågældende tilbage i skolen. Langt mere rimeligt forekommer det mig som foreslået at give adgang til at komme ud efter det 8. år, hvis man derefter påtager sig en erhvervsmæssig uddannelse — med strek under uddannelse. Jeg deler her helt de synspunkter om dette spørgsmål, som fru Ellen Strange Petersen fremførte under behandlingen af 9 punkts programmet i sin tid, da fru Ellen Strange Petersen netop spurgte, hvordan man egentlig ville bære sig ad med at få sådanne modvillige elever tilbage i folkeskolen.

Så blev der spurgt, hvorfor eleverne nu må vælge imellem optagelse i 8. klasse og i 1. realklasse. Jeg vil gerne sige, at jeg synes, det er en overordentlig omstændelig procedure, vi har ved optagelsen i 1. realklasse. Jeg mener, der står stor respekt om den måde, lærerne administrerer denne ordning på. Men det forekommer mig, at tiden har slidt meget stærkt på den, selv i den korte periode den har virket. Problemet opstår jo kun i de ganske få tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorvidt det er rimeligt, at den pågældende elev kommer i 8. klasse eller i 1. realklasse, og i en sådan tvivlssituation tror jeg at det, at forældrene på grundlag af skolens rådgivning påtager sig et medansvar for placeringen, er mindst lige så positiv en løsning på problemet, som en prøve kan være.

Hr. Holger Hansen hævdede derefter, at jeg havde underrettet kommunerne, før jeg havde underrettet folketinget, om, at denne valgmulighed ville komme til at bestå. Det må jeg afvise. Det er ikke rigtigt. Jeg gav denne oplysning i et svar til hr. Søgaard den 12. januar her i tinget, og først derefter blev der udsendt cirkulæreskrivelse til kommunerne om spørgsmålet.

[Undervisningsministeren.]

Hr. Samuelsen spurgte, hvor langt man var nået med forberedelsen af strukturfor-
slaget. Jeg skal sige, at vi stræber efter at få
det frem til den 15. marts, men det er ikke
givet, at det kan nås. Jeg erkender, at kan
det ikke komme frem til den 15. marts —
og det kunne meget vel være, at det var for
sent, selv om det kunne det — kan det hel-
ler ikke færdigbehandles i folketinget i inde-
værende samling. Altså vil det heller ikke
kunne træde i kraft pr. 1. august 1973, men
må vente til den 1. august 1974.

Det er samtidig svar på et spørgsmål, som
hr. Maigaard stillede. Men jeg vil gøre den
tilføjelse, at efter min opfattelse bør en så-
dan udskydelse af den egentlige strukturre-
form eller i hvert fald hovedparten af den
ikke øve nogen indflydelse på terminerne for
undervisningspligtens udvidelse.

Hr. Samuelsen spurgte derefter, om jeg
kunne være indstillet på at give en mere
vidtgående dispensation i de første år, indtil
strukturreformen var gennemført — sådan
forstod jeg det. Det vil jeg være positiv over
for at drøfte under udvalgsarbejdet.

Det samme gælder spørgsmålet om, hvor-
vidt det ikke burde være skolenævnene
fremfor skolekommissionerne, der admini-
strerede denne dispensationsadgang. Det,
som jeg synes umiddelbart taler til fordel for
skolekommissionerne, er vel, at det må være
rimeligt, at der er en nogenlunde ensartet
administrativ praksis på dette område.

Hr. Maigaard var stærkt inde på, at man
burde have et alternativ i debatten til det
notat, der er kommet fra læseplanudvalget.
Så vidt jeg er orienteret, arbejder indtil flere
på at komme med et sådant alternativt
udspil til læseplanudvalgets notat, så jeg
tror ikke, man kommer til at mangle debat-
stof. Jeg er også helt enig med hr. Maigaard
i, at der bør være tid og muligheder for en
bred debat.

Hr. Maigaard sagde, at der var mange
ting i henvendelsen fra Danmarks Lærerfor-
ening, der fortjente en nøjere overvejelse, og
det er jeg ganske enig med hr. Maigaard i.
Jeg vil gerne i den forbindelse understrege,
at praktisk taget alle de ting af mere kon-
kret art, der nævnes i henvendelsen fra
Danmarks Lærerforening, er spørgsmål, der
skal forhandles med undervisningsministe-

riet. Disse forhandlinger er ikke påbegyndt,
men det er tilkendegivet i bemærkningerne
til forslaget, at der er en positiv indstilling
til at give disse socialpædagogiske støttefor-
anstaltninger et reelt indhold.

Når hr. Maigaard dernæst fremsætter
nogle betragtninger om, at klassekvotienten
bør ned, må jeg sige, at der i de seneste år er
sket et væsentligt fald i klassekvotienterne i
folkeskolen. Det gennemsnitlige antal elever
i 1.-7. klasserne er på landsbasis faldet fra
22,6 i 1964-65 til 20,7 i 1970-71. I 1964-65
havde 9,9 pct. af disse klasser over 28 elever
og 11,5 pct. 16 eller færre elever, mens der i
1970-71 var 1,3 pct. af klasserne, der havde
over 28 elever, og 17,6 pct., der havde 16 el-
ler færre elever. Klasserne med 17-20 elever
udgjorde i 1964-65 19,2 pct. og i 1970-71 29,7
pct. af alle 1.-7. klasser.

Der er nogle, der har fortalt mig — jeg
ved ikke, om det er rigtigt — at vi har den
laveste klassekvotient i folkeskolen overho-
vedet i de lande, som vi med nogen fornuft
kan sammenligne os med. Jeg er derfor ikke
helt sikker på, at det, i det omfang der kan
skaffes bevillinger til fortsat folkeskolere-
form, er en fortsat nedsættelse af klassekvo-
tienterne, man skal starte med.

Til hr. Robert Pedersens spørgsmål vil jeg
gerne sige, at der på mangfoldige områder er
muligheder for, at den enkelte skole kan
skabe sig sit eget ansigt og sin egen atmo-
sfære, sådan at den kan fremtræde over for
brugerne, elever, lærere og forældre, med en
selvstændig identitet. Jeg er enig i, at der i
strukturreformen må være centralt udfor-
mede bestemmelser, der angiver rammerne
og skitserer konturerne af indholdet, og at
der må være gode muligheder for, at de
stedlige skolemyndigheder kan udfylde bil-
ledet — men naturligvis ikke helt, for det er
også vigtigt, at undervisningen ikke fastlæg-
ges nøjere, end at også noget kan afgøres ved
beslutninger, som træffes i den enkelte
klasse i samarbejde mellem elever og lærer.
Men disse forhold beror i meget høj grad på,
hvordan de stedlige undervisningsplaner
udformes. Generelle bestemmelser kan der-
for kun indebære mulighederne. I hvilken
grad de udnyttes, må bero på de stedlige
skolemyndigheders initiativ.

Jeg vil gerne slutte denne første runde
med at erklære mig enig i de synspunkter,

[Undervisningsministeren.]

der er fremført af Skole og Samfund. Man siger i forbindelse med forslaget om en udvidelse af undervisningspligten følgende:

„Af ca. 70.000 børn, som går i nuværende 7. klasser i folkeskolen, vil ca. 3.500 ikke fortsætte i folkeskolens 8. skoleår. 1.500 elever vil søge en anden fortsat skolegang. Tilbage er således kun 2.000 elever, som af ukendte grunde ophører med at modtage undervisning, og dette tal svarer til gennemsnitlig 1 elev i hver af folkeskolens 7. klasser. Der er således ikke rimeligt grundlag for de voldsomme argumenter, der bruges mod den udvidede undervisningspligt. Der kan næppe opstå helt uventede vanskeligheder ved at realisere folketingsbeslutningen om undervisningspligtens udvidelse fra august 1972. Vi tror ikke på, at eksisterende og kommende problemer løses bedst ved udsættelser, snarere tværtimod.“

Det er jeg fuldstændig enig med Skole og Samfund i.

Knud Nielsen: Jeg synes, det var meget glædeligt at høre den principielle tilslutning fra det konservative folkeparti til undervisningspligtens udvidelse.

Hr. Flemming Jensen nævnte det punkt i det konservative program, hvori det hedder, at uddannelsespligten i løbet af 1970'erne må udvides til 12 år. Det er altså teorien, og nu gælder det om at omsætte teori til praksis. Vi har 7 år nu. Her foreslår vi en udvidelse med 2 år; den er i gang i 1974. Så er der 6 år tilbage, hvori der skal gennemføres en yderligere udvidelse af undervisningspligten med 3 år, hvis det skal være muligt at opfylde det konservative folkepartis program. Jeg vil gerne på det punkt medvirke til gennemførelsen af det konservative program.

Jeg synes også, hr. Flemming Jensen pegede på noget vigtigt, der måske kan være med til at løse i hvert fald en del af lærermangelproblemet, nemlig en undersøgelse af, i hvilket omfang pædagoger i dag udfører administrativt arbejde, der bedre og billigere kunne udføres af andre med en mindre uddannelse.

Hr. Holger Hansen var inde på undervisningsministerens indlæg i Politiken i dag, hvor undervisningsministeren spørger, om vi fortsat vil holde disse 3.000-4.000 elever

årlig uden for uddannelsessystemet med stadig forøget risiko for, at de ender som sociale tabere. Nu har undervisningsministeren selv taget spørgsmålet op, men jeg vil gerne tilføje, at der vel ingen uenighed er om, at man blandt de elever, der ikke får mere end 7 års undervisning, finder de fleste sociale tabere.

Hr. Holger Hansen indrømmede i sin argumentation mod undervisningsministerens spørgsmål, at der er nogle, hvis forældre holder nogle udenfor. Så kan man spørge, om det er rimeligt, at vi forhindrer børn, hvis forældre er modstandere, men som selv ønsker at fortsætte 2 år i folkeskolen, i at fortsætte.

Hr. Holger Hansen pegede på et meget vigtigt spørgsmål, hvori jeg kan erklære mig helt enig. Det var spørgsmålet om sikring af de økonomiske støtteforanstaltninger i forbindelse med den alternative opfyldelse af undervisningspligten på efterskoler, ungdomsskoler og husholdningsskoler. Det er klart, at disse økonomiske forudsætninger skal være i orden, så der er tale om en reel valgmulighed.

Endelig en bemærkning til hr. Samuelson, der med hensyn til 9 punkts programmets gennemførelse sagde, at det ikke var rigtigt, som Knud Nielsen sagde, at samtidighedsprincippet var opfundet for tilfældet. Også den sag har undervisningsministeren været inde på. Jeg har en tilføjelse, men jeg befinder mig i en lidt usædvanlig situation, for jeg må nemlig påberåbe mig den tidligere undervisningsminister, Helge Larsen, som sandhedsvidne. Han sagde i Politiken i går:

„Det var forudset, at de forskellige afsnit af 9 punkts programmet skulle gennemføres over en periode.“

Flemming Jensen: Må jeg indledningsvis takke hr. Knud Nielsen for støtten til det konservative folkepartis program. Vi havde det indtryk efter valget, at nu var det ved at vende, der var fremgang; men jeg må erkende, at det ikke just var dér, jeg havde ventet den første støtte.

Når vi taler om de 12 års undervisningspligt, som det konservative folkeparti går ind for — jeg vil gerne understrege, at det gør vi — må vi også tage i betragtning at vælge et tidspunkt, hvor man ikke ligefrem snubler i starten. Jeg har nævnt, at der næ-

[Flemming Jensen.]

ste år uddannes 1.000 lærere, men at der året efter bliver en tredobling. Ministeren har hverken be- eller afkræftet det. Jeg håber, ministeren vil gøre det i anden omgang.

Jeg spurgte ministeren, om man har de 200 socialpædagoger, han regner med skal anvendes. Ministeren har ikke nævnt noget om det; jeg håber, det kommer. Når man kommer ind på problemet sociale tabere, er det nemlig ikke alene et spørgsmål om de elever, som måske går ud af skolen efter 7. klasse; det er også spørgsmål om de elever, som tvinges ind i en 8. klasse, hvis forudsætningerne ikke er til stede. Det er her, vi er noget skeptiske.

Jeg vil gerne føje til, at der har været talt en del, som om der skulle være nogen modsætning mellem fru Ellen Strange Petersen og undertegnede i denne sag. Det er der ikke. På denne foranledning skal jeg igen sige, at vor stilling til uddannelsespligten er uændret. Der, hvor vi har måttet drøfte situationen, var, om det var det rette tidspunkt, ministeren kom med sit forslag på.

Så siger ministeren — og det må vist være en misforståelse — at jeg skulle have udtalt mig om uddannelsestiden uden for Danmarks grænser. Det var ikke det, jeg nævnte. Jeg sagde, at man i lande uden for Danmark havde fundet en rimeligere løsning på selve styrelsesprocessen i den enkelte skole. Jeg skal til glæde for ministeren, håber jeg da, citere af mit manuskript:

„Uden for Danmarks grænser er der jo lande, som har forstået f. eks. at skille den pædagogiske skoleleders arbejde ud fra det kontorchefsarbejde, som alt for mange pædagoger bruger alt for mange timer til.“

Det havde altså intet med undervisningspligten at gøre.

Jeg skal ikke gå ind i en debat om samtidighedsproblemet. Det er der andre som meget bedre kan gøre, nemlig de, der var med til at skabe den ordening, hvis følger vi nu diskuterer. Det er for mig heller ikke afgørende. Det helt afgørende er simpelt hen, om forudsætningerne er til stede. Er rådgivningsfunktionerne til stede? Vi har ikke fået svaret.

Må jeg have lov at sige til hr. Robert Pedersen, at jeg finder det meget rimeligt og

meget fornuftigt, om man kan få en undersøgelse af, hvor vidt en decentralisering af den enkelte skole kunne gå. Der er nok et og andet at hente her, vel at mærke på en sådan måde, at der ikke bliver for stor forskel i de enkelte skoleformer.

Ministeren sagde om optagelse i 1. real, at man lige så godt kunne lave denne ordening om nu. Vi kan også vende argumentet om og sige: hvorfor skal den laves om, når det er sidste gang? Og vi kunne spørge ministeren: hvor mange skoler er allerede igennem den procedure, fordi ministeriet kom for sent i gang? Det er nok ikke så få. Her vil jeg gerne citere Danmarks Realskoleforenings hovedbestyrelse, som om dette skriver:

„Det er vor bestemte opfattelse, at det, når det gælder placering i en realafdeling med den nuværende lovs klare forudsætning, at eleven har evne og modenhed til at gennemføre denne afdelings omfattende krav om 8 år uden mulighed for udskydelse af fagområder, må være nødvendigt, at skolens skøn bliver det afgørende.“

Jeg er ganske enig i denne vurdering og kan ikke med min bedste vilje se, hvorfor der skulle laves noget om nu.

Men skal jeg slutte med en enkelt bemærkning, så skal det blot — for at det ikke skal blive misforstået — være en understregning af, at det konservative folkepartis principielle skolepolitik er uændret.

Holger Hansen: Jeg har lyst til at sige til hr. Maigaard, at jeg er vældig enig med ham — det har vi også fra venstre givet udtryk for tidligere — om det væsentlige i, at forældrene nu kommer med til dette arbejde, og jeg er enig i, at vi skal hver for sig gøre, hvad vi kan, for at få en virkelig behandling af hele dette spørgsmål i forældrekræds landet over. Men jeg kan ikke nære mig for at sige til hr. Maigaard, hvilken troldmand han må forestille sig at være, når han taler om — og jeg forstod endda, at man i socialistisk folkeparti tænkte på et lovforslag herom — en sænkning af klassekvotienterne. Med de udsigter, vi har for tilgangen af lærere, er det dog vist et lidt voveligt foretagende, men det kan vi jo vente med at debattere, indtil vi eventuelt har det bebudede lovforslag på bordet.

[Holger Hansen.]

Jeg vil godt sige til hr. Robert Pedersen, at jeg synes, hans tanker er vældig spændende, og jeg tror, det er nogle af dem, vi må have med i den debat, vi skal have i udvalget.

Derpå har jeg nogle bemærkninger at gøre til undervisningsministeren. Først og fremmest spørgsmålet om samtidigheden. Undervisningsministeren har ret i, at det står ikke skrevet i 9 punkts programmet, at dette er et samlet hele og dermed skal gennemføres samtidig. Det gør det ikke. Men ministeren må vide, at den politiske tilslutning til 9 punkts programmet var afhængig af en vis samtidighed imellem undervisningspligtens forlængelse og den ændring af folkeskolen, som kommer i reformen. Hvis ikke ministeren ved det, så vil jeg gerne understrege det for ham én gang til. Men det er da givet, at ministeren kan vælge at se stort herpå. Han kan vælge at se stort på de mange mennesker ude omkring og de mange medlemmer her i salen, som var med til at gennemføre dette 9 punkts program under denne forudsætning, og være ligeglad med de politiske konsekvenser for den danske folkeskole. Det kan ministeren vælge. Jeg synes bare ikke, ministeren skal gøre det. Jeg synes, ministeren skal — ligesom jeg i hvert fald har oplevet tidligere socialdemokratiske undervisningsministre gøre det — forsøge på at vinde så bred tilslutning til afgørende politiske forslag vedrørende den danske folkeskole som muligt. Men bevares, det er ministerens valg, så fremt han i øvrigt har et flertal, der vil dække ham i dette høje ting, det er da klart. Jeg vil godt understrege over for ministeren, at den skolepsykologiske virksomhed er under opbygning i alle landets amter, så vidt jeg er orienteret, men at vi vist for at sige det mildt, er på et meget foreløbigt stade. Det gælder altså ikke, så vidt jeg kan skønne, som noget argument for, at nu kan undervisningspligten forlænges, som det jo er brugt i bemærkningerne, og som det også er brugt her i debatten, at der var nogle foranstaltninger dér, som var stillet på benene, og det havde ministeren foreslået. Ja, det er foreslået, men det eksisterer ikke rent fysisk, og så længe det ikke gør det, er det ikke til trøst for så farligt mange, i hvert

fald ikke for dem, der skal i gang med arbejdet nu til 1. august, om dette forslag i øvrigt bliver gennemført.

Jeg er godt klar over, at ministeren i spørgetiden i folketinget her lige efter nytår meddelte hr. Søgaard, at man agtede fra undervisningsministeriet at fremsætte for folketinget et forslag, som vi nu har det til behandling, om en udvidelse af undervisningspligten, og derefter udsendte ministeren en meddelelse eller et cirkulære herom til kommunerne. Jeg vil bare stille det spørgsmål op, om det er en særlig hensigtsmæssig måde at arbejde på fra ministerens side over for det høje ting. Jeg mindes ikke, at vi i uddannelsesudvalget, som er et fast udvalg, og hvori man kan tage de spørgsmål op, der er relevante, såvel fra medlemmerne som fra ministeren, har haft nogen forhandling om dette spørgsmål, og det er jeg sådan set ked af. Jeg synes, det havde været rigtigt, om vi havde behandlet dette spørgsmål.

Jeg bliver nødt til at spørge ministeren på baggrund af den socialdemokratiske ordførers udtalelse i første omgang om, at der jo ikke ville blive oprettet 1. realklasser efter 1973, om det også er noget, ministeren har i sinde at meddele kommunerne inden folketinget får forslaget forelagt. Det er ikke for at være „skidt“, jeg siger disse ting. Men det er nu ikke særlig tilfredsstillende, at vi skal erfare udefra, hvad ministeren har til hensigt at få dette folketing til at beslutte. I hvert fald må jeg bede om, at det bliver første og sidste gang. Der kan være situationer, hvor en minister er nødsaget til at gøre sådan noget, hvis sagerne hæster, men sagerne har jo ikke hastet syndérlig meget i denne omgang.

Samuelson: Må jeg først lige sige til hr. Knud Nielsen, som tog den tidligere minister Helge Larsen til indtægt for, at der ikke blev opereret med samtidighed, at det passer jo ikke. Det var ikke nødvendigt med samtidighed mellem samtlige punkter i 9 punkts programmet, men det var meningen her i tinget, at der skulle være samtidighed mellem undervisningspligtens udvidelse og den egentlige strukturreform. Jeg er i hvert fald overbevist om, at hvis der ikke havde været en fornemmelse af det, så havde vi

[Samuelson.]

ikke fået vedtaget 9 punkts programmet i så bred enighed med kun 8 manglende stemmer.

Hertil kan man sige, at man behøver selvfølgelig ikke at gennemføre en lov i bred enighed, og der er da mange love, for hvilke det heller ikke er nødvendigt. Men jeg mener, at når det drejer sig om en lov om folkeskolen, som berører så uendelig mange mennesker, så er det rart, at man ikke har den store politiske strid, inden loven føres ud i livet.

Til gengæld vil jeg gerne takke ministeren for hans oplysninger om strukturforslaget. Ministeren håber at kunne få forslaget frem inden den 15. marts, men han betragter det altså ikke som givet, at det kommer frem inden den 15. marts, og vi skal altså ikke presse det igennem i løbet af denne samling, hvis det kommer senere frem, hvorfor der virkelig kan blive givet tid til, at vi kan nå at debattere det. Jet mener, det er uendelig vigtigt, at vi får den debat i gang også ude i forældrekredsene. Det, som Politiken oplyser i dag om trivslen i skolevæsenet i Glad-saxe, giver jo én grund til særdeles megen eftertanke. Vi har fået gennemført en efter min mening god skolestyrelseslov, men den fungerer altså ikke alle vegne sådan, som den skal. Det var også baggrunden for, at jeg bad ministeren om at overveje, om en dispensation for skolepligten ikke netop skulle ligge hos skolenevnerne. Det er rigtigt, at selvfølgelig kan skolekommissionerne give mere ensartethed, men vi ved jo, at i det kommunale skolevæsen er der meget, meget stor forskel på forholdene i de enkelte skole-distrikter. Jeg mener altså afgjort, at det var noget, som skolenævnerne kunne administrere. Vi går til dette udvalgsarbejde med den indstilling, at vi virkelig må gennemdrøfte problemerne. Jeg har allerede på forhånd givet tilslutning til, at en lang række af de socialpædagogiske foranstaltninger, der foreslås, vil vi meget gerne være med til at gennemføre nu, og jeg takker ministeren for den positive indstilling, han har til en

smidiggørelse af § 21. Vi går altså til et udvalgsarbejde, som jeg håber ikke bliver alt for langvarigt, men dog alligevel grundigt. Sagen haster jo trods alt, hvis der skal ske noget efter sommerferien.

Maigaard: Jeg har først en venlig bemærkning til hr. Knud Nielsen, der glædede sig over de konservatives principtilslutning til forslaget. Det er en besynderlig form for humor, synes jeg, for hr. Knud Nielsen kunne øjensynlig kun glæde sig „ad højre til“, men det må være det, man kalder sort humor.

Tæt sammenknyttet med dette problem er en bemærkning, jeg godt vil gøre til hr. Samuelson i første omgang, men måske, når det kommer til stykket, til undervisningsministeren. Det drejer sig om udtalelsen om, at der skal være bred enighed om det ene og det andet. Jeg vil godt minde undervisningsministeren om en bemærkning, som hans engelske partifælle Harold Wilson ved en lejlighed har fremsat, hvor Wilson meget rigtigt påpegede, at et flertal, det er én mere end halvdelen.

Jeg vil erklære mig enig med hr. Robert Pedersen i de meget rigtige bemærkninger, han kom med om decentralisering, fordi decentralisering, demokrati og forældreindflydelse hænger så meget sammen. Jeg synes ikke, som hr. Flemming Jensen har været inde på, at det er noget, der behøver at blive undersøgt; det er noget, vi kan gennemføre.

Til undervisningsministeren, som jeg et langt stykke af vejen er meget enig med, har jeg to bemærkninger. Den ene drejer sig om et alternativ til læseplanudvalgets støvede notat. Jeg kan godt forstå, at en progressiv minister, når han tiltræder, selvfølgelig bruger det arbejde, som er lavet af embedsmændene og af fagforeningsfolkene, men jeg kan ikke se, at der vil være noget til hinder for, at ministeren sagde tak for læseplansnotatet, men samtidig udtrykte en god demokratisk vilje til at få sagen belyst fra en anden side også, således at der var mulig-

[Maigaard.]

hed for ud fra forskellige formulerede tanke-sæt at føre en debat. Det er da vældig fint, når der kommer piratforslag — det er øjen-synlig det, ministeren sætter sin lid til — men sagen er jo den, at når diskussionen skal i gang i skolenævn og skolekommissioner osv., så vil det forslag, som har ministeriets stempel, få en forrang. Jeg synes, ministeren mangler courage i denne sag. Jeg synes godt, at han uden at træde nogen for nær kunne sige: det var nu jeres opfattelse, lad os så se, hvad andre siger, og få en dis-kussion i gang. Jeg efterlyser courage.

Min anden bemærkning drejer sig om klassekvotienten. Jeg ved ikke, om jeg er blevet grundigt misforstået, eller om ordene er faldet mig lidt kejtet af munden — det sidste sker jo en gang imellem — men jeg skal gerne præcisere, hvad jeg sagde. I den situation, vi står i, må vi se i øjnene, at klassekvotienten vil stige, fordi det cirkulære, Kommunernes Landsforening har lavet, vil blive grebet ude i kommunerne. Det er helt åbenbart, at en budgettrængt kommunalbestyrelse — vi har jo haft skatteloft og kreditloft og alskens djævelskab i kommunerne — vil gribe det, for der er penge i det, og så er det, jeg synes, man må spørge ministeren: er det efter disse retningslinjer, en stigende klassekvotient, han forestiller sig at den danske folkeskole skal udvikle sig i hans ministertid? Det er i den sammenhæng, jeg fremfører, at vi i socialistisk folkeparti overvejer at sænke loftet for den maksimale klassekvotient gennem et lovforslag.

I øvrigt skal jeg sige til hr. Holger Hansen, at jeg jo pegede på realistiske muligheder for at standse den tendens, Kommunernes Landsforening lægger op til — en tendens, som, det vil jeg gerne understrege, sætter ind i det allervigtigste område af uddannelsesfeltet.

Meta Ditzel: Af alle de forskellige indlæg, vi nu har hørt i debatten, forstår vi jo, at der er lagt op til et meget ansvarsfuldt arbejde i udvalget. Ved opbygningen af en undervisnings- eller skolestruktur gælder det som med alt andet opbygningsarbejde og byggeri i det hele taget, at fundamentet skal være i orden, og jeg finder, at det i denne forbindelse er meget vigtigt for os at huske, at det er mennesker, vi har med at

gøre. Ganske vist giver det ikke så stort et brag, og det giver måske heller ikke så megen avisomtale, hvis nogle børn bliver tabt på gulvet på grund af uddannelsessystemet, som når en bro styrter sammen, fordi fundamentet ikke har været tilstrækkelig stærkt, men konsekvenserne kan i det lange løb blive lige så katastrofale for de mennesker, det går ud over.

Nu bliver det sagt, at den forøgelse i klassekvotienten, som der kan blive tale om, hvis vi får den udvidede undervisningspligt gennemført nu, kun vil dreje sig i gennemsnit om 1 for hver klasse. Det lyder ikke af meget, men man skal huske på, at de børn bliver jo ikke ligeligt fordelt, så der kun bliver 1 i hver klasse. I nogle klasser vil der måske blive 3 eller 4, og det kan medføre problemer. Derfor mener jeg også, det er meget vigtigt, at vi under udvalgsarbejdet får helt klarlagt, om det tidsmæssigt og personalemæssigt er muligt at få de nødvendige socialpædagogiske foranstaltninger gennemført. Hvis det bliver muligt, så kan det måske lade sig gøre at få noget godt ud af at få den udvidede undervisningspligt igennem nu.

Hvem har ansvaret?, spørger man, når en bro falder sammen, eller når et hus slår revner. Det ansvar kan være vanskeligt at placere, men når det gælder at skabe det rette fundament, de rette forudsætninger, for et heldigt skoleforløb, så kan der vist ikke være nogen tvivl om, at det største ansvar ligger hos lovgiverne.

Jeg vil gerne til sidst henlede ministerens opmærksomhed på det, der hedder statens pædagogiske forsøgscenter i Rødovre, som nu i løbet af få år er vokset op til at blive en ungdomsby, som er indrettet til speciel samfundsorienterende undervisning. Der har været en række undervisningsforsøg i gang med eleverne fra 8.-10. klasse, og det har forståeligt nok vakt stor opmærksomhed både i ind- og udland, da der har vist sig gode resultater inden for området, som netop vil spille en stor rolle, når vi nu skal i gang med enhedsskolen med tilvalgsfagene. Man har haft fat på sådan noget som undervisningsdifferentiering, samlæsning, individualisering inden for alle faggrupper, materialeudvikling, undervisningsmodeller osv., og hovedideen har været at formidle nye synspunkter. Der er også kommet adskillige

[Meta Ditzel.]

rapporter, men hensigten med centret var nu, at lærere fra hele landet — ikke blot lærere fra hovedstadsområdet, som det er sket — skulle indbydes til kurser i centret, og at 14 dages hold af elever fra 9. og 10. klasser også fra provinsen skulle have praktisk samfundsorientering i ungdomsbyen i dens institutioner. Af hensyn til den betydning, et sådant forsøgsarbejde har, og den betydning, det har at få udbredt kendskabet til det, vil jeg gerne bede ministeren overveje muligheden for at skabe forudsætninger for, at planerne bliver realiseret med hensyn til de kurser, man så længe har haft i sinde at oprette for lærerne, og også helst få sat disse 14 dages hold i gang for eleverne.

Undervisningsministeren (*Knud Heinesen*): Jeg må måske først have lov at sige til fru Meta Ditzel, at jeg er helt opmærksom på de problemer og de brist, der er omkring forsøgsarbejdet i ungdomscentret i Rødovre. Der forestår et besøg derude inden så længe, og jeg skal have fru Meta Ditzels betragtninger i tankerne.

Til hr. Flemming Jensen skal jeg sige, at jeg kan bekræfte de oplysninger, hr. Flemming Jensen gav om læremangelen. Det troede jeg ikke i første omgang var nødvendigt. Jeg ville ikke drømme om at betvivle oplysninger af den art fra hr. Flemming Jensen — ikke nogen oplysninger overhovedet — og jeg skal yderligere for god ordens skyld sige, at mine bemærkninger om undervisningspligten i andre lande ikke var nogen kommentar til de betragtninger, som hr. Flemming Jensen fremførte.

Så spurgte hr. Flemming Jensen, og fru Meta Ditzel var inde på det samme, om rådgivningen nu var parat. Den er ikke parat. Som jeg sagde det allerede i mit første indlæg, er det et spørgsmål, der skal forhandles med Danmarks Lærerforening, der jo i sin henvendelse til folketingets uddannelsesudvalg har stillet en lang række ønsker op; de skal nu prioriteres og gås igenem i forhandlingerne. Jeg synes ikke, der er nogen grund til at skjule, at dette rådgivningsarbejde vil komme forholdsvis sent i gang med henblik på den forestående valgprocedure.

Men jeg synes nok, det kan være rimeligt

at gøre opmærksom på, at det er jo ikke alle elever, der skal rådgives. Det er jo heller ikke alle elever i de nuværende 7. klasser, der skal rådgives. Mange går uden videre i 8. klasse, og mange er ikke i tvivl — og der er heller ikke nogen problemer — om deres optagelse i realklassen. Det er en forholdsvis begrænset gruppe i 7. klasse, som, for alvor i hvert fald, har brug for en sådan rådgivning. Jeg må derfor sige, og det er også et svar til fru Meta Ditzel, at selvfølgelig er det afgørende, at fundamentet for en sådan udvidelse af undervisningspligten er til stede, men jeg føler mig også overbevist om, at både i henseende til pædagogik, i henseende til faciliteter, i henseende til læreruddannelse og i henseende til klassekvotienter er fundamentet i folkeskolen i orden for en sådan udvidelse af undervisningspligten, som der her er tale om, når det ses i sammenhæng med de øvrige foranstaltninger.

Jeg vil også gerne medgive hr. Flemming Jensen, at forældreafgørelsen ved valget mellem 8. klasse og 1. realklasse notorisk rejser nogle administrative problemer, men jeg vil nu på den anden side sige, at de skoleledere, jeg har talt med om dette spørgsmål, har nu ikke givet udtryk for, at disse administrative problemer på nogen måde var uovervindelige. Det har jeg heller ikke set fremført i debatten.

Hr. Holger Hansen var meget vred, forstod jeg, over mange ting, og nu skal jeg prøve at tage dem punkt for punkt. For det første gjorde hr. Holger Hansen mig meget belærende opmærksom på, at forudsætningen i sin tid for den politiske tilslutning til nedsættelse af undervisningspligten var en samtidighed med strukturreformen. Det var i hvert fald — og jeg tror også, det var begrænset dertil — en samtidighed i vedtagelsen, men det kan ikke have været en samtidighed i gennemførelsen, der var forudsætningen for den politiske tilslutning, for det siges, hvis jeg må have lov at citere, i bemærkningerne til 9 punkts programmet:

„Det vil ikke være muligt allerede på nuværende tidspunkt. . .“

— det er altså i foråret 1969 —

„. . . at fastlægge terminerne for overgangen til en ny skolestruktur.“

Det siges i bemærkningerne til 9 punkts programmet, og samme filosofi, som jeg

[Undervisningsministeren.]

nævnte tidligeré, blev bekræftet i bemærkningerne til det lovforslag, som den tidligere undervisningsminister fremsatte i 1970.

Jeg kan forsikre hr. Holger Hansen om, at jeg er tilhænger af så bred en tilslutning som overhovedet muligt til det foreliggende forslag — det ville også være mærkeligt, om jeg skulle være andet — og jeg er naturligvis parat til at forhandle om en række spørgsmål, der er rejst her i debatten, i udvalget, og jeg håber — hvis det må være en kommentar til hr. Maigaard — at dette størst mulige flertal bliver på mere end én over halvdelen.

Videre skal jeg love hr. Holger Hansen, at jeg skal ikke meddele kommunerne, på anden måde end kommunerne nu får det at vide igennem lovforslaget, at det er sidste gang i august 1972, man starter realafdelingen. Det er jo heller ikke givet, at det er sidste gang i 1972, som jeg allerede har været inde på det.

Jeg forstod på hr. Holger Hansen, selv om han var meget vred over, at jeg havde givet denne meddelelse i et svar til hr. Søgaard her i tinget den 12. januar, at han dog godt kunne finde nogle undskyldende momenter, når det var en sag, der hastede. Jeg kan forsikre hr. Holger Hansen om, at det hastede for kommunerne at få besked om den sag.

Til hr. Maigaard skal jeg blot sige, at jeg tror ikke, det på nogen måde vil være nødvendigt at autorisere et nyt læseplanudvalg for at få alternative forslag til det notat, der ligger. Der er allerede fremsat mange forslag i den pædagogiske debat. Jeg er ikke i tvivl om, at når et strukturforslag bliver fremsat her for tinget, vil denne debat yderligere tage fart. Jeg tror altså ikke, at der er noget behov for nedsættelse af et nyt læseplanudvalg. Jeg må nu sige, at selv om man sigtede på det tidspunkt, som hr. Maigaard åbenbart sigter på, nemlig august 1974, har jeg også svært ved at se, at der er tid til det.

Endelig skal jeg over for hr. Maigaard bekræfte, at jeg ikke anser stigende klassekvotienter for at være et særligt ønskemål for den nuværende regering.

(Kort bemærkning).

Knud Nielsen: Jeg synes, det er naturligt at gøre opmærksom på, at hr. Samuelssens

samtidighed i hans seneste fortolkning er blevet en hel del bredere og betydelig mere udflydende. Jeg synes, det tyder på en vis glædelig bevægelighed; det bliver måske en bevægelighed, der kan føre frem til enighed.

Hr. Flemming Jensen sagde, at tidspunktet for undervisningspligtens udvidelse måtte vælges, så man ikke snubler i starten. Dertil vil jeg sige: ja vel, men tidspunktet må i hvert fald også vælges, så man når målet, og målet er jo ifølge det konservative folkepartis program, at den 12-årige uddannelsespligt skal være gennemført inden 1980.

Hr. Maigaard beskyldte mig for sort humor, fordi jeg kun kunne takke den højre side af salen — hr. Maigaard føler sig åbenbart overset og forfordelt. Til hr. Maigaard vil jeg gerne sige, at jeg synes, en progressiv holdning fra hans side er en så naturlig ting, at den ikke kræver nogen kommentarer og heller ikke kræver nogen særlig tak.

(Kort bemærkning).

Holger Hansen: Jeg vil gerne formilde ministeren med at sige, at jeg er ikke meget vred. Jeg synes, jeg havde anledning og pligt til at påpege nogle ting, som jeg var utilfreds med, og påpege, at jeg ikke finder, at det havde et sådant hastværk med denne sag. Da ministeren hørte min indledning her, er han klar over, hvorfor jeg ikke mente, det havde et sådant hastværk.

Jeg kunne have lyst til at sige — og det skal være et svar såvel til hr. Knud Nielsens bemærkninger i anden omgang som til ministeren — at vi skal jo, når vi lovgiver om denne sag, ikke bare lovgive for de 2.000, som vi nu, hvis lovforslaget gennemføres, „tvinger ind“. Nu bryder jeg mig ikke så farlig meget om ordet „tvinger“; vi har jo ført hele denne debat i sidste runde, og vi er ikke uenige; jeg er jo ikke uenig med nogen af de herrer i, at vi bør have en forlængelse af undervisningspligten. Vi skal ikke bare lovgive for dem, vi skal lovgive for en række klasser, en række 8. årgange i hele landet, og det er ikke bare et spørgsmål om de nye elever, det er også et spørgsmål om de elever, der går der, og om, hvorvidt vi har lagt tingene til rette således, at de kan få den optimale udnyttelse af undervisningen i deres 8. skoleår, såvel de 2.000, som vi nu „tvinger ind“, som dem, der går der i forvejen.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Jeg er naturligvis helt enig med hr. Holger Hansen i, at der ikke skal lovgives i forbindelse med strukturreformen alene for de 2.000 eller 3.000, som ellers ville være gået ud af skolen, men at der også skal lovgives for alle de andre, der går i 8. klasserne. Nu må man bare ikke fremstille sagen, som om der ikke har været undervist i 8.-9. klasse før, og som om man ikke har haft noget at tilbyde disse elever i 8. og 9. klasse, som om man nu pludselig skulle befinde sig på et pædagogisk nulpunkt. Det er i og for sig det, der under mig mest i debatten omkring undervisningspligtens udvidelse, at det ligesom forudsættes, og det mener jeg er forkert.

(Kort bemærkning).

Holger Hansen: Ja men det er jo netop her, uenigheden ligger imellem os. Medens vi fra venstre mener, at en forudsætning for at gennemføre en udvidelse af undervisningspligten netop er, at vi får de gode tanker i reformen med, mener ministeren noget andet.

Undervisningsministeren (Knud Heinesen): Det skal blive en meget kort bemærkning. Jeg mener, at det er helt nødvendigt, at en udvidelse af undervisningspligten følges op af en strukturreform, men jeg er ikke enig i, at den undervisning, der gives i den danske folkeskole, er så sløj, at den ikke kan bære den meget begrænsede tilvækst, som en udvidelse af undervisningspligten giver.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Grete Hækkerup): Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til udvalget for undervisning og uddannelse. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem og 1 stedfortræder til værnepligtsnævnet (i stedet for Poul Søgaard og Kjeld Olesen). (Jfr. tidenden sp. 2741).

Valgt blev: Til medlem af nævnet forhenværende medlem af folketinget *Th. Mikkelsen* og til stedfortræder folketingsmand *Knud Damgaard*.

Første næstformand (Grete Hækkerup): Der er ikke mere på dagsordenen.

Finansudvalget har afgivet betænkning over forslag til finanslov for finansåret 1. april 1972- 31. marts 1973. Eksemplarer vil blive omdelt.

I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om registreringsafgift af motorkøretøjer m. v. (Klage-regler vedrørende afgiftsgodtgørelse til invaliderede).

I skrivelse af dags dato meddeler socialministeren, at hun ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om den offentlige sygeforsikring. (Sygedagpenge)

og

forslag til lov om ændring af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde. (Dagpenge).

I skrivelse af dags dato meddeler socialministeren, at hun endvidere ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om den sociale ankestyrelse, forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Ophævelse af ankenævnet for invalideforsikringsretten og ændret klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde. (Ophævelse af ulykkesforsikringsrådet og ændret klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om erstatning til tilskadekomne værnepligtige m. fl. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om erstatning til besættelsestidens ofre. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov nr. 119 af 12. april 1957 om tillæg til og ændring i

[Første næstformand.]

lov om erstatning til besættelsestidens ofre (Klageadgang).

forslag til lov om ændring af sygeforsikringsloven. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om Statsbanepersonalets Sygekasse. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om offentlig sygesikring. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om offentlig forsorg. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familiehjælper. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om revalidering. (Klageadgang),

forslag til lov om ændring af lov om forsorgen for åndssvage og andre særlig svagtbegavede. (Ophævelse af åndssvageforsorgens centralnævne og ændret klageadgang.)

og

forslag til lov om ændring af lov om børne- og ungdomsforsorg. (Ophævelse af landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg og ændret klageadgang).

I skrivelse af dags dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om egnsudvikling.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg skal herved tillade mig for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om registreringsafgift af motor køretøjer m. v. (Klagedregler vedrørende afgiftsgodtgørelse til invaliderede.)

Lovforslaget skal ses i sammenhæng med de af socialministeren samtidig hermed fremsatte forslag til lov om den sociale ankestyreelse og forslag til lov om ændring af lov om revalidering. (Klageadgang). Efter den gældende bestemmelse i § 3, stk. 1, i registreringsafgiftsloven kan revalideringsnævnet indrømme hel eller delvis godtgørelse af afgiften af motor køretøjer, som erhverves til brug for invaliderede. Revalideringscentre eller anden lokal myndighed kan bemyndiges til at træffe disse afgørelser, som i givet fald kan indbringes for revali-

lideringsnævnet, hvis afgørelser imidlertid ikke kan indbringes for anden administrativ myndighed. Efter lovforslaget skal de samme regler om klageadgang til den sociale ankestyreelse, som påtænkes indført i revalideringsloven, også finde anvendelse på afgørelser om godtgørelse af registreringsafgiften til invaliderede. Jeg kan i øvrigt henviser til de bemærkninger, hvormed socialministeren ledsager fremsættelsen af forslaget til lov om den sociale ankestyreelse og flere lovforslag.

Jeg skal hermed anbefale lovforslaget til folketingets hurtige og velvillige behandling.

Socialministeren (Eva Gredal): Herved tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om den offentlig sygeforsikring. (Sygedagpenge) samt forslag til lov om ændring af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde. (Dagpenge).

Formålet med lovforslagene er en ajourføring og harmonisering af maksimumssatserne for dagpenge ved sygdom, fødsel og arbejdsulykke, således at de kommer op på samme niveau, som gælder for dagpenge under arbejdsløshed. Det er endvidere hensigten at give en bedre procentvis dækning af indtægtstab i disse situationer særligt for de lavest lønnede. Det foreslås, at ændringerne træder i kraft den 1. april i år.

Efter sygeforsikringsloven påhviler det i dette folketingsår socialministeren at fremsætte lovforslag om ændring af dagpengebeløbene og af bidragene, såfremt gennemsnitslønnen har ændret sig væsentligt siden sidste regulering i 1969.

Lønudviklingen i perioden fra april kvartal 1968 til april kvartal 1971 har medført en stigning i den gennemsnitlige timefortjeneste for samtlige arbejdere på ca. 41 pct., og denne stigning er fortsat i perioden op til i dag.

Maksimumssatserne for dagpenge efter sygeforsikringsloven udgør i dag 67,50 kr. for forsørgere, 54 kr. for ikke-forsørgere over 18 år og 27 kr. for ikke-forsørgere under 18 år.

Maksimumsbeløbet for dagpenge under arbejdsløshed udgør 106 kr. fra den 1. april i år efter den automatiske regulering på grundlag af lønudviklingen.

De her fremsatte lovforslag går ud på, at